

بررسی عملکرد واگذاری بنگاه‌های دولتی

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۹۰۴۷

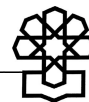
تیر ماه ۱۳۸۷

دفتر: مطالعات اقتصادی

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده	۱
مقدمه	۱
۱. اهداف و روش‌های خصوصی‌سازی	۲
۲. عملکرد و گذاری‌ها	۵
۳. واگذاری شرکت‌های صدر اصل ۴۴ قانون اساسی	۱۴
۳-۱. صنایع ملی مس ایران	۱۴
۳-۲. فولاد مبارکه	۱۵
۳-۳. آلومینیوم ایران (ایرالکو)	۱۶
۳-۴. فولاد خوزستان	۱۶
۳-۵. مدیریت پروژه‌های نیروگاهی ایران (مپنا)	۱۶
۴. نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی	۱۷
منابع و مآخذ	۱۹

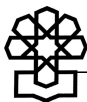
بررسی عملکرد واگذاری بنگاه‌های دولتی

چکیده

سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در بندهای مختلف توسط مقام معظم رهبری ابلاغ و در حال حاضر دولت بخشی از این سیاست‌ها را اجرا می‌کند. به اعتقاد بسیاری، دولت اجرای بند «ج» سیاست‌ها تحت عنوان «سیاست‌های کلی توسعه بخش غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی» و سهام عدالت را هدف قرار داده است. در این گزارش عملکرد واگذاری‌ها در سال‌های اخیر بررسی شده است. نتایج حاصل نشان می‌دهند واگذاری‌ها در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ از رشد بالایی برخوردار بوده‌اند. همچنین در سال ۱۳۸۶ سهام ۱۶۷ شرکت زیر مجموعه ۸ شرکت مادر تخصصی به فروش رفته‌اند (حدود ۸۰ درصد این سهام از طریق بورس و ۲۰ درصد مابقی از طریق مزایده به فروش رفته است) که گام مهمی در راستای اجرای سیاست‌های کلی است. نتایج حاصل از بررسی واگذاری شرکت‌های مشمول صدر اصل چهارم قانون اساسی نشان می‌دهد علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته، به دلایل متعدد از جمله عدم قیمت گذاری مناسب شرکت‌های بزرگ دولتی، عرضه سهام به صورت بلوک‌های بزرگ و نقد و... در برخی از موارد اجرای سیاست‌های واگذاری بنگاه‌ها با تأخیر همراه شده یا شرکت‌ها به نحو مطلوبی به فروش نرفته‌اند.

مقدمه

با ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ که گذار از اقتصاد دولتی به اقتصاد بازار را نوید می‌دهد، موج جدیدی از واگذاری‌ها و تحولات اقتصادی در کشور ایجاد شده است، البته اینکه آیا این سیاست‌ها به‌طور مناسبی اجرا می‌شود یا خیر، هنوز روشن نیست و بسیاری از کارشناسان اعتقاد دارند دولت تنها بخشی از سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی را که در واقع ساده‌ترین بخش آن است (بند «ج»)، اجرا می‌کند و به بقیه بندها کمتر توجه شده است. به عبارت دیگر به اعتقاد بسیاری، دولت تنها به اجرای بند «ج» سیاست‌ها تحت عنوان «سیاست‌های کلی توسعه بخش غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی» همت گماشته است و سایر بندهای سیاست‌های ابلاغی مخصوصاً بند «الف» که مهمترین اهداف مندرج

در سیاست‌ها را پوشش می‌دهد را آن‌چنان که باید مدنظر قرار نداده است. البته دولت در کنار بندهای ابلاغی، طرح سهام عدالت را نیز که در واقع در قالب جوابیه نامه مقام معظم رهبری به نامه رئیس جمهور ابلاغ شده است، در دستور کار دارد.

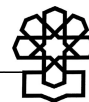
این اعتقاد البته تا حدود بسیار زیادی درست است و در گزارش‌هایی که دولت و نهادهای ذی‌ربط منتشر می‌کنند نیز به‌وضوح مشاهده می‌گردد تنها بحث واگذاری‌ها مورد توجه است و آزاد سازی اقتصادی که شاید بتوان گفت مقدم بر خصوصی‌سازی است، هنوز به‌طور جد مورد توجه قرار نگرفته است. شاهد این ادعا، عدم تعیین قوانین مغایر با سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی یا اقدام کافی برای ارائه لوایح قانونی مورد نیاز جدید از سوی دولت در دو سال بعد از ابلاغ این سیاست‌هاست. عملکرد دولت در راستای واگذاری‌ها نیز نشان می‌دهد که علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته، به‌دلایل متعدد از جمله عدم قیمت گذاری مناسب شرکت‌های بزرگ دولتی، عرضه سهام در زمان‌های نامناسب و به‌صورت بلوک‌های بزرگ و ... در برخی از موارد اجرای سیاست‌های واگذاری بنگاه‌ها با تأخیر همراه شده یا شرکت‌ها به نحو مطلوبی به فروش نرفته‌اند.

با توجه به اینکه عملکرد دولت در زمینه واگذاری‌ها می‌تواند نقاط قوت و ضعف آن را روشن نماید، در این گزارش به بررسی عملکرد واگذاری‌ها (به تفکیک انواع سهام واگذار شده، روش‌های واگذاری، شرکت‌های مادر تخصصی و ...) در طول سال‌های اخیر پرداخته شده است. واگذاری‌ها در قالب سهام عدالت که در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ انجام شده است، از دیگر مواردی است که در گزارش بررسی شده است.

در بخش دیگری از گزارش با توجه به اهمیت شرکت‌های واگذار شده صدر اصل ۴۴ قانون اساسی که فرایند واگذاری آنها از سال ۱۳۸۵ شروع و در سال ۱۳۸۶ سرعت گرفته است، به این موضوع پرداخته شده و روند واگذاری این شرکت‌ها بررسی شده است.

۱. اهداف و روش‌های خصوصی‌سازی

اهداف خصوصی‌سازی به سادگی از کاستی‌ها و نارسایی‌های عملکرد شرکت‌های دولتی قابل برداشت است و در عین حال، سیاست خصوصی‌سازی ابزاری برای نیل به اهداف گوناگون در کشورهای مختلف با سیستم‌ها و ساختارهای مختلف اقتصادی و سیاسی است. به‌عنوان مثال، در کشورهای اروپای شرقی که دولت، دخالت وسیعی در اقتصاد دارد هدف از خصوصی‌سازی، تغییر نظام برنامه‌ریزی متمرکز به نظام اقتصاد آزاد است. در کشورهای در حال توسعه، خصوصی‌سازی وسیله‌ای برای رهایی از گرفتاری‌های ناشی از عدم کارایی شرکت‌های دولتی

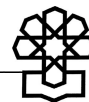
است. به‌طورکلی مهم‌ترین اهداف خصوصی‌سازی در کشورهای مختلف جهان را به‌ترتیب زیر می‌توان خلاصه کرد:

۱. فقدان نیروهای رقابتی در بنگاه‌های دولتی، بنیادی‌ترین عامل ضعف سیستم دولتی است لذا هدف از خصوصی‌سازی گسترش رقابت و در نتیجه افزایش کارایی است.
۲. کسری بودجه دولت عمدتاً به‌دلیل کسری بودجه شرکت‌های دولتی و زیان‌دهی آنان به وقوع می‌پیوندد. واحدهای دولتی، غالباً کالاهای خود را با قیمتی کمتر از بهای تمام شده به بازار عرضه می‌کنند و دولت با پرداخت یارانه‌های مستقیم و غیرمستقیم نقدی و غیر نقدی و پرداخت‌های انتقالی، زیان‌های ناشی از رفتار آنان را جبران می‌کند. در پی واگذاری شرکت‌های دولتی به بخش خصوصی، به‌دلیل عدم پرداخت یارانه، کسری بودجه کم شده و از سوی دیگر، فروش شرکت‌های دولتی به عنوان منبع درآمد برای دولت و البته هزینه نمودن صحیح آن می‌تواند کاهش کسری بودجه را تسریع کند.
۳. خصوصی‌سازی با روش واگذاری سهام، مالکیت سهام را گسترده کرده و با جمع‌آوری نقدینگی و پس‌اندازهای بخش خصوصی، حجم سرمایه و مشارکت عمومی در امور اقتصادی را افزایش می‌دهد. با گسترش مالکیت سهام، حجم معاملات در بازار سرمایه افزایش یافته و نهادهای مالی جدید به‌وجود می‌آیند.
۴. عدم کارایی شرکت‌های دولتی صرفاً به‌دلیل محیط فعالیت و فقدان انگیزه نیست، بلکه مقررات دست‌وپاگیر و انعطاف‌ناپذیر نیز از عوامل ممانعت از پویایی اقتصادی است، لذا خصوصی‌سازی هدف تعدیل قوانین و مقررات‌زدایی را نیز دنبال می‌کند.
۵. با فروش سهام شرکت‌ها و توزیع آن در بین اکثریت جامعه، هدف استفاده از منافع آن توسط اکثریت تحقق می‌یابد. لذا خصوصی‌سازی می‌تواند توزیع درآمد را بهبود بخشد.
۶. در فرایند خصوصی‌سازی، نظام بازار جایگزین تصمیم‌گیری‌های سیاسی می‌شود و در نتیجه، منابع براساس انتخاب مصرف‌کنندگان تخصیص می‌یابد و از آنجا که واحدهای خصوصی عمدتاً انگیزه بیشتری برای تامین نیازهای مصرف‌کنندگان دارند، لذا منافع آنها بیشتر تأمین می‌شود. علاوه بر موارد فوق، خصوصی‌سازی، تقویت مجدد نقش دولت و تأکید بر اهداف ضروری‌تر، کاهش بار مالی برخی از بنگاه‌های دولتی زیان‌ده، کسب درآمد بیشتر توسط دولت از طریق اخذ مالیات از بنگاه‌های خصوصی در آینده، مقابله با انحصارات دولتی و قدرت‌های ناشی از آن و کاهش نارضایتی‌های ناشی از بوروکراسی و فساد دولتی، ایجاد زمینه رقابت بین بخش خصوصی و دولتی و تسهیل نوآوری و خلاقیت و بسیج منابع داخلی برای توسعه و افزایش توسعه مالی داخلی را به‌دنبال دارد.

خصوصی‌سازی به مفهوم انتقال فعالیت‌های بخش عمومی به بخش خصوصی با در نظر گرفتن اهداف آن به روش‌های متنوعی صورت می‌پذیرد. هر روشی ممکن است تحقق چندین هدف را به‌طور هم‌زمان در پی داشته باشد. اهداف دولت از خصوصی‌سازی، شکل سازمانی واحدهای دولتی که به‌صورت سهامی عام یا خاص اداره می‌شوند، نوع صنعت و درجه انحصار و رقابت در آن، درجه توسعه‌یافتگی بازار سرمایه، موقعیت مالی و عملکرد شرکت‌های دولتی، عوامل سیاسی و اجتماعی همچون دیدگاه مقامات مسئول به شیوه خصوصی‌سازی از جمله عواملی هستند که در تعیین روش‌های خصوصی‌سازی مؤثر هستند. هفت شیوه عمده خصوصی‌سازی در دنیا مرسوم است که عبارتند از:

۱. واگذاری دارایی‌های دولتی به‌طور مستقیم در قالب مزایده، مذاکره و فروش سهام از طریق بورس.
۲. قراردادهای مدیریتی: در این روش، دولت پروژه خاصی را به مرحله بهره‌برداری می‌رساند و فعالیت‌های مربوط به بهره‌برداری از آن پروژه را به بخش خصوصی واگذار می‌کند و نقش کنترل و نظارت را بر عهده می‌گیرد.
۳. قراردادهای پیمانکاری: دولت می‌تواند براساس یک قرارداد پیمانکاری، شرکت‌های خصوصی را برای ارائه خدمات ویژه‌ای همچون ایجاد امنیت، حسابداری، خدمات بهداشتی و تعمیرات و... به کار گرفته و خود را با مسائل جانبی درگیر نکند تا بتواند خدمات مورد نظرش را با کیفیت مطلوب ارائه نماید.
۴. رقابت مدیریت شده: در این روش دولت زمینه‌ای را فراهم می‌نماید تا تولید برخی کالاها و خدمات بین بخش خصوصی و بخش دولتی به رقابت گذاشته شود. شرایط رقابت باید برای هر دو بخش یکسان باشد و چنین نباشد که امتیازات ویژه‌ای برای شرکت دولتی در نظر گرفته شود. دولت می‌تواند از این روش برای مقایسه کارایی، سطح کیفیت و قیمت تمام شده محصولات شرکت‌های دولتی و خصوصی به منظور تصمیم‌گیری درباره خصوصی‌سازی استفاده نماید و در صورت بالا بودن کارایی شرکت‌های خصوصی دایره فعالیت آنان را وسعت بخشیده و خود را هر چه بیشتر کوچک کند.
۵. اجاره به شرط تملیک بلندمدت: براساس این روش، دولت، مدیریت واحدهای تحت کنترل خود را طبق قرار دادهای اجاره به شرط تملیک بلندمدت به بخش خصوصی واگذار می‌نماید تا از این طریق، ضمن کسب درآمد، توان بخش خصوصی را برای اداره و یا اصلاح یک بنگاه دولتی بررسی و ارزیابی نماید. با این روش دولت در واقع سرمایه‌های فیزیکی مانند معادن و فرودگاه‌ها را به سرمایه‌های مالی تبدیل می‌کند.

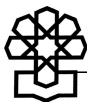
۶. مقررات زدایی: مقررات زدایی را می‌توان تغییر و تعدیل در نظام حقوقی کشور درباره مسائل اقتصادی دانست که در واقع، مهم‌ترین شیوه برای مبارزه با انحصارگرایی دولتی می‌باشد. مقررات زدایی در جهت کاهش هر چه بیشتر محدودیت‌های دولتی، افزایش حساسگری در مؤسسات دولتی و حاکمیت منطق اقتصادی بر قوانین و مقررات صورت می‌پذیرد. در اعمال مقررات، می‌باید تحلیل «هزینه - فایده» انجام گیرد تا نشان داده شود که منافع عایدی مصرف‌کنندگان، هزینه‌های تحمیلی را خواهد پوشاند.

۷. سیستم ووچر: براساس این سیستم، دولت کوپن خاصی را که دارای ارزش معینی است به منظور تهیه کالاها و خدمات مورد نیاز در اختیار افراد قرار می‌دهد. هر فردی می‌تواند آزادانه کالاهای مورد نیازش را از واحدهای خصوصی تهیه نماید. این سیستم می‌تواند در خصوص خدماتی مانند توزیع مواد غذایی ضروری، خدمات بهداشت و درمان و نیز تهیه مسکن برای نیازمندان مؤثر و مفید باشد. با به‌کارگیری سیستم ووچر، تنها وظیفه دولت، تشخیص افراد نیازمند و توزیع کوپن به‌صورت ماهیانه است.

در کنار این روش‌ها، روش‌های فرعی دیگر نیز وجود دارد. گاهی دولت با اعطای فرانشیز به بخش خصوصی برای انجام فعالیت در زمینه تولید کالاها و خدمات در یک محدوده و بازه زمانی مشخص، زمینه‌های فعالیت بنگاه‌های خصوصی را فراهم می‌نماید. در این صورت شرکت خصوصی در مقابل فعالیت خود به نحوی دین دولت را ادا می‌کند مانند دادن مالیات بیشتر و ...

۲. عملکرد واگذاری‌ها

سابقه خصوصی‌سازی در کشور به برنامه اول توسعه و تبصره «۲۲» قانون برنامه اول برمی‌گردد که واگذاری ۳۳ درصد سهام شرکت‌های قابل واگذاری به کارگران و ایثارگران در آن پیش‌بینی شده بود. در تبصره «۴۱» قانون برنامه دوم نیز نحوه واگذاری سهام دولتی به بخش‌های خصوصی و تعاونی مورد توجه بوده است. کند بودن جریان خصوصی‌سازی طی برنامه‌های اول و دوم توسعه سبب شد تا براساس ماده (۱۵) قانون برنامه سوم سازمان خصوصی‌سازی ایجاد شود. در برنامه چهارم توسعه نیز روش‌های متعددی برای خصوصی‌سازی به غیر از واگذاری مالکیت سهام دولتی معرفی شده و برنامه زمان‌بندی نیز برای مشخص کردن و تفکیک فعالیت‌های حاکمیتی، انحصاری و سایر بخش‌هایی که بخش خصوصی تمایلی به سرمایه‌گذاری در آنها ندارد ترسیم شده است. در این قانون، ۱۳ ماده در باب خصوصی‌سازی وجود دارد که برای آنها پنج

آیین‌نامه، دو دستورالعمل و یک ضابطه اجرایی تهیه شده است.^۱

علاوه بر این برخی مصوبه‌های دیگر از جمله «آیین‌نامه اجرایی افزایش ثروت خانوارهای ایرانی از طریق گسترش سهم بخش تعاون براساس توزیع سهام عدالت»،^۲ همچنین سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری پیرامون اصل ۴۴ قانون اساسی و قانون اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه (مصوب مجلس) که به تازگی به تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز رسیده و به‌زودی ابلاغ می‌شود، باعث شدند تا توجه بیشتری به امر واگذاری‌ها و آزادسازی اقتصادی صورت گیرد.

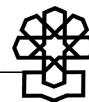
شایان ذکر است سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در دو مرحله و پنج بند^۳ ابلاغ شد که در اینجا با توجه به ارتباط موضوع تنها به برخی بندها اشاره می‌شود. در بند «الف» دولت مکلف شده است تا ضمن عدم شروع فعالیت جدید در موارد خارج از صدر اصل چهل و چهارم، نسبت به واگذاری کلیه فعالیت‌هایی (شامل تداوم فعالیت‌های قبلی و بهره‌برداری از آن) که مشمول عناوین صدر این اصل نباشد به بخش‌های تعاونی، خصوصی و عمومی غیردولتی حداکثر تا پایان برنامه پنج ساله چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (سالیانه حداقل ۲۰ درصد)، اقدام نماید.

در بند «ب» دولت مکلف شده است تدابیری اتخاذ نماید تا سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور به ۲۵ درصد تا پایان برنامه پنجم توسعه (سال ۱۳۹۳) برسد. اقدام دولت برای ایجاد تعاونی‌ها با هدف اشتغال‌زایی، تأسیس شرکت‌های تعاونی سهامی عام با محدودیت مالکیت هر یک از سهام‌داران به سقف‌های معین، تأسیس تعاونی‌های فراگیر ملی برای تحت پوشش قرار دادن سه دهک اول جامعه به منظور فقرزدایی، تشکیل بانک توسعه تعاون با سرمایه دولت و ... از جمله موارد مورد تأکید در این بند می‌باشند. در بند «ج» سیاست‌ها تحت عنوان «سیاست‌های کلی توسعه بخش غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی» بر تغییر نقش دولتی از مالکیت و مدیریت مستقیم به سیاست‌گذاری و هدایت و نظارت و توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی، توسعه سرمایه انسانی متخصص، توسعه استانداردهای ملی، جهت‌گیری خصوصی‌سازی با هدف افزایش کارایی و رقابت‌پذیری و گسترش مالکیت عمومی تأکید شده است. براساس این

۱. جلال آبادی، اسداله، صمد عزیزنژاد، سمیه شاه حسینی، ارزیابی طرح سهام عدالت از منظر خصوصی‌سازی، فصلنامه مجلس و پژوهش، سال سیزدهم، شماره ۵۴، زمستان ۱۳۸۵، صص ۱۰۹ - ۱۳۲.

۲. مصوب ۱۳۸۴/۱۱/۱۷، هیئت وزیران.

۳. الف) سیاست‌های کلی توسعه بخش غیردولتی و جلوگیری از بزرگ شدن بخش دولتی، ب) سیاست‌های کلی بخش تعاونی، ج) سیاست‌های کلی توسعه بخش غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی، د) سیاست‌های کلی واگذاری، ه) سیاست‌های کلی اعمال حاکمیت و پرهیز از انحصار.

بند، واگذاری ۸۰ درصد از سهام بنگاه‌های دولتی مشمول صدر اصل چهل و چهارم قانون اساسی^۱ به بخش‌های خصوصی، شرکت‌های تعاونی سهامی عام و بنگاه‌های عمومی غیردولتی مجاز شمرده شده است.

علاوه بر این، مقام معظم رهبری در نامه‌ای خطاب به رئیس جمهوری اسلامی ایران، با اختصاص درصدی از سهام صدر اصل (۴۴) قانون اساسی در قالب سهام عدالت موافقت نمودند. در این نامه فروش اقساطی تا ۵۰ درصد از سهام قابل واگذاری در بند «ج» سیاست‌های کلی مشروط بر اینکه قیمت سهام در بورس تعیین شود، مجاز شمرده شده است. همچنین در مورد دو دهک پایین درآمدی تا ۵۰ درصد تخفیف در قیمت سهام واگذار شده مجاز می‌باشد و شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی ضمن رعایت قانون تجارت، باید در بورس پذیرفته شوند. بر این اساس باید روستائیان در اولویت واگذاری سهام باشند و اجرای طرح نباید تصدی‌های دولت را افزایش دهد. همچنین خرید و فروش سهام شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی در بورس به میزانی که اقساط آن پرداخت شده باشد یا مورد تخفیف واقع شده باشد مجاز است. در این نامه همچنین به رئیس جمهور تذکر داده شده است تا بدون فوت وقت با تشکیل ستادی قوی، زمینه تحرک و رونق اقتصادی را با به‌کارگیری همه نیروها و سرمایه‌های ملی فراهم کند. با توجه به عدم در دسترس بودن اطلاعات در رابطه با عملکرد اجرای بند «الف» این سیاست‌ها، در این گزارش عملکرد بند «ج» مد نظر قرار گرفته است. شایان ذکر است یکی از ایرادهایی که به دولت گرفته می‌شود عدم توجه کافی به اجرای بند «الف» سیاست‌هاست که دولت در این رابطه تا کنون گزارشی منتشر ننموده و عملکردی ارائه نکرده است.

جدول ۱ عملکرد واگذاری‌ها را از سال ۱۳۷۰ لغایت ۱۳۸۲ به تفکیک روش واگذاری و سهم هر روش از کل واگذاری‌ها نشان می‌دهد. همان طور که ملاحظه می‌گردد در طول سال‌های مورد بررسی در مجموع ۲۰۶۷۲/۸ میلیارد ریال واگذاری صورت گرفته است. سهم واگذاری از طریق بورس در دوره‌های مختلف به ترتیب برای دوره‌های اول تا سوم افزایش و سپس کاهش یافته است (این سهم برای دوره‌های مختلف به ترتیب معادل ۴۶/۱ درصد، ۷۹/۹۶ درصد، ۹۰/۲۹ درصد و ۷۳/۲۶ درصد بوده است که در جدول مشاهده می‌شود). واگذاری از طریق مذاکره تنها در دوره‌های اول و دوم استفاده شده است که براساس ارقام جدول ۱ سهم آن به ترتیب ۴۰/۴۶ و

---

۱. به استثنای شرکت ملی نفت ایران، شرکت‌های استخراج و تولید نفت خام و گاز، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک ملی ایران، بانک سپه، بانک صنعت و معدن، بانک کشاورزی، بانک مسکن، بانک توسعه صادرات ایران، بیمه مرکزی ایران، بیمه ایران، سازمان هواپیمایی کشوری، سازمان بنادر و کشتیرانی، شبکه‌های اصلی انتقال برق، شبکه‌های مادر مخابراتی، امور مربوط به واگذاری فرکانس و شبکه‌های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی، صنایع مربوط به تولیدات دفاعی و امنیتی ضروری به تشخیص فرمانده کل قوا.

۲۱/۴۱ درصد بوده است. از مجموع کل واگذاری‌ها در دوره‌های مختلف جدول ۱ معادل ۷۵/۳۱ درصد براساس روش بورس واگذار شده‌اند که نشان می‌دهد تأکید در واگذاری‌ها بر روش بورس بوده است.

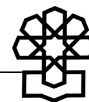
جدول ۱. وضعیت فروش سهام شرکت‌های دولتی براساس دوره واگذاری (ارقام به میلیارد ریال)

دوره واگذاری	روش فروش	مبلغ فروش	درصد از کل دوره	درصد از کل دوره‌ها
۱۳۷۰-۱۳۷۳	بورس	۷۹۰/۹	۴۶/۱	۳/۸۳
	مزایده	۲۳۰/۶	۱۳/۴۴	۱/۱۲
	مذاکره	۶۹۴/۲	۴۰/۴۶	۳/۳۶
	جمع	۱۷۱۵/۷	۱۰۰	۸/۳
۱۳۷۴-۱۳۷۶	بورس	۱۳۷۰/۴	۷۶/۹۶	۶/۶۳
	مزایده	۲۹/۱	۱/۶۳	۰/۱۴
	مذاکره	۳۸۱/۲	۲۱/۴۱	۱/۸۴
	جمع	۱۷۸۰/۷	۱۰۰	۸/۶۱
۱۳۷۷-۱۳۷۹	بورس	۴۳۶۲/۹	۹۰/۲۹	۲۱/۱۰
	مزایده	۴۶۹/۴	۹/۷۱	۲/۲۷
	مذاکره	۰/۰	۰	۰
	جمع	۴۸۳۲/۳	۱۰۰/۰۰	۲۳/۳۸
۱۳۸۰-۱۳۸۲	بورس	۹۰۴۳/۹	۷۳/۲۶	۴۳/۷۵
	مزایده	۳۳۰۰/۲	۲۶/۷۴	۱۵/۹۶
	مذاکره	۰	۰	۰
	جمع	۱۲۳۴۴/۱	۱۰۰	۵۹/۷۱
جمع دوره‌ها	--	۲۰۶۷۲/۸	--	۱۰۰

مأخذ: سازمان خصوصی‌سازی، بولتن خصوصی‌سازی، شماره ۱۰ و ۱۱.

جداول ۲ و ۳ عملکرد واگذاری‌ها را در سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ به تفکیک نوع سهام واگذار شده و شرکت‌های مادر تخصصی نشان می‌دهد. همان طور که ملاحظه می‌گردد در سال ۱۳۸۴ تعداد ۱۶۷,۴۹۷,۳۶۱ سهم به ارزش ۷۶۴,۱۳۸ میلیارد ریال از سهام متعلق به دولت در ۷ شرکت مادر تخصصی به بخش‌های غیر دولتی واگذار شده است. از این میزان سهم سهام تدریجی، ترجیحی و بلوکی به ترتیب معادل ۴۱/۶۵ درصد، ۲/۶۱ درصد و ۵۵/۷۴ درصد بوده است. برای سال ۱۳۸۵ نیز تعداد ۱,۹۲۵,۴۹۷,۵۳۵ سهم از سهام متعلق به دولت در ۶ شرکت مادر تخصصی به

۱. مجموع اعداد پر رنگ شده در ستون انتهایی جدول ۱.

ارزش ۴۳۴۱/۱۷ میلیارد ریال به بخش‌های غیر دولتی واگذار شده است. سهم سهام تدریجی، ترجیحی و بلوکی به ترتیب معادل ۵۴/۱۴ درصد، ۰/۷۹ درصد و ۴۰/۵۶ درصد بوده است.^۱ شایان ذکر است از مبلغ کل واگذاری‌ها، معادل ۱۹۵/۹۷ میلیارد ریال مربوط به سود فروش اقساطی سهام بوده است. مقایسه ارقام واگذاری‌ها در سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ بدون احتساب سود فروش اقساطی سهام از رشدی معادل ۴۴۲ درصد برخوردار بوده است که رقم قابل توجهی است و نشان می‌دهد روند خصوصی‌سازی در کشور شدت گرفته است. در سال ۱۳۸۵ همچنین مبلغ ۲۳۵۷۸ میلیارد ریال از سهام متعلق به دولت در قالب سهام عدالت بین ۴۵۰۰۰۰۰ نفر از اقشار کشور واگذار شده است که البته این رقم در جدول عملکرد ۱۳۸۵ نیامده است.

در جدول ۴ ارقام مربوط به واگذاری‌ها در سال ۱۳۸۶ آمده است. مجموع رقم واگذاری‌ها در سال ۱۳۸۶ معادل ۳۸۷۸۵/۷۲۳ میلیارد ریال بوده است که شامل سهام متعلق به دولت در ۱۶۷ شرکت زیر مجموعه ۸ شرکت مادر تخصصی می‌باشد. سهم هر یک از سهام تدریجی، ترجیحی و بلوکی از این مبلغ به ترتیب معادل ۱۱/۸ درصد، ۵/۹ درصد و ۸۲/۳ درصد بوده است. شایان ذکر است از مجموع ارقام واگذاری‌ها به بخش خصوصی، حدود ۸۰ درصد از طریق بورس و کمتر از ۲۰ درصد از طریق مزایده به فروش رسیده است. همچنین از کل مبلغ واگذاری‌ها معادل ۲۷,۶۲۷ میلیارد ریال از سهام متعلق به دولت در ۳۶ شرکت دولتی، بابت رد دیون دولت اختصاص یافته است. همچنین مبلغ ۲۳۲,۵۰۰ میلیارد ریال از سهام متعلق به دولت در قالب سهام عدالت به بخش تعاونی واگذار شده است که با احتساب مشمولین مرحله اول سال ۱۳۸۵، در مجموع به تعداد ۲۵,۵۰۰,۰۰۰ نفر از مردم اختصاص یافته است.

در جدول ۵ آمار مقایسه‌ای عملکرد سازمان خصوصی‌سازی آورده شده است. ملاحظه می‌گردد ارزش سهام واگذار شده به بخش خصوصی در سال ۱۳۸۶ نسبت به ۱۳۸۵ از رشدی معادل ۱۰۰۶ درصد برخوردار بوده است که قابل توجه است و نشان دهنده عزم جدی دولت در امر واگذاری‌هاست. همچنین تعداد شرکت‌های واگذار شده در سال ۱۳۸۶ نسبت به سال ۱۳۸۵ از رشدی معادل ۱۵۳ برخوردار بوده و از ۶۶ شرکت در سال ۱۳۸۵ به ۱۶۷ شرکت در سال ۱۳۸۶ رسیده است. از ابتدای سال ۱۳۸۷ تا تاریخ تهیه این گزارش که انتهای خرداد ماه ۱۳۸۷ می‌باشد، نیز معادل ۲۶,۰۰۰ میلیارد ریال از سهام متعلق به دولت به بخش‌های غیر دولتی واگذار شده است.

۱. سهم سود فروش اقساطی نیز معادل ۴/۵۱ درصد بوده است.

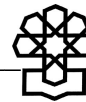

جدول ۲. عملکرد واگذاری‌ها در سال ۱۳۸۴ به تفکیک شرکت مادر تخصصی و نوع سهام (ارقام به میلیارد ریال و درصد)

ردیف	نام شرکت مادر تخصصی	تعداد سهام	مبلغ ناخالص*	سهام تدریجی		سهام ترجیحی		سهام بلوکی	
				تعداد سهام	مبلغ	تعداد سهام	مبلغ	تعداد سهام	مبلغ
۱	ساتکاب	۲۵۱۷۱۶۰	۱۰۰/۰۷۲	۱۲۷۶۱۷۷	۵/۰۶	۷۱۷۵۳	۲/۴۷	۱۱۶۹۲۳۰	۹۲/۲۷
۲	سازمان توسعه و نوسازی معادن	۸۸۱۰۲۶۰	۲۱۲/۳۸۷	۸۴۶۴۴۶۰	۲۱۲/۰۸	۳۴۵۸۰۰	۰/۳۰	۰	۰
۳	سازمان خصوصی سازی	۳۴۸۱۱۱۳۸	۶۶/۶۵۲	۹۶۸۳۱۴۶	۱۲/۶۰	۱۹۰۴۶۷۰	۳/۶۹	۲۳۲۲۳۳۲۲	۵۰/۳۶
۴	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران	۵۵۸۱۱۵۸۲	۲۴۶/۸۸۶	۱۱۷۰۶۸۴۹	۳۰/۲۲	۵۶۸۰۹۱	۰/۹۶	۴۳۵۳۶۶۴۲	۲۱۵/۷۱
۵	شرکت خدمات کشاورزی	۲۵۷۸۳۴۸	۲۶/۷۲۵	۲۵۷۸۳۴۸	۲۶/۷۳	۰	۰	۰	۰
۶	شرکت مخابرات ایران	۳۳۰۵۵۶۲۹	۷۳/۷۱۳	۳۶۵۵۶۲۹	۶/۰۹	۰	۰	۲۹۴۰۰۰۰۰	۶۷/۶۲
۷	شرکت ملی صنایع پتروشیمی	۲۹۹۱۳۲۱۴	۳۷/۷۰۳	۱۸۵۵۴۱۴۲	۲۵/۴۵	۱۱۳۵۹۱۰۲	۱۲/۲۵	۰	۰
جمع کل		۱۶۷۴۹۷۳۶۱	۷۶۴/۱۳۸	۵۵۹۱۸۷۵۱	۳۱۸/۲۴	۱۴۲۴۹۴۱۶	۱۹/۹۴	۹۷۳۲۹۱۹۴	۴۲۵/۹۶
درصد سهم از کل		۱۰۰	۱۰۰	۳۳/۳۸	۴۱/۶۵	۸/۵۱	۲/۶۱	۵۸/۱۱	۵۵/۷۴

مأخذ: سایت سازمان خصوصی سازی (www.ipa.ir)

* سود فروش اقساطی بدلیل عدم وجود اطلاعات منظور نشده است.

جدول ۳. عملکرد واگذاری‌ها در سال ۱۳۸۵ به تفکیک شرکت مادر تخصصی و نوع سهام (ارقام به میلیارد ریال و درصد)

ردیف	نام شرکت مادر تخصصی	تعداد سهام	مبلغ ناخالص	سهام تدریجی		سهام ترجیحی		سهام بلوکی	
				تعداد سهام	مبلغ	تعداد سهام	مبلغ	سود فروش اقساطی	مبلغ
۱	ساتکاب	۴۲۰۶۷۸۶	۲۶/۷۸	۰	۰	۳۸۴۰۷۹۴	۲۶/۳۹	۳۶۵۹۹۲	۰/۳۹
۲	سازمان توسعه ونوسازی معادن	۹۸۷۴۳۴۴۱۹	۲۵۳۶/۰۱	۹۳۷۶۸۴۵۷۱	۲۳۴۳/۷۳	۲۲۸۴۸	۰/۲۴	۴۹۷۲۷۰۰۰	۱۹۲/۰۴
۳	سازمان خصوصی سازی	۱۴۷۴۹۹۹۸	۶۵/۹۰	۲۷۶۹۳۸۱	۴/۱۶	۶۳۵۶۵۱	۲/۶۷	۱۱۳۴۴۹۶۶	۵۵/۲۲
۴	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران	۹۱۸۶۳۴۲۷۳	۱۶۶۶/۴۴	۱۰۸۵۶۳۳	۲/۰۸	۴۷۷۸۴۹۵	۴/۵۵	۹۱۲۷۷۰۱۴۵	۱۴۷۲/۴۰
۵	شرکت خدمات کشاورزی	۱۲۰۰۰۰	۴۵/۷۷	۰	۰	۱۵۹۶	۰/۲۸	۱۱۸۴۰۴	۴۰/۷۹
۶	شرکت مخابرات ایران	۳۵۲۰۵۹	۰/۲۸	۳۵۲۰۵۹	۰/۲۸	۰	۰	۰	۰
جمع کل									
		۱۹۲۵۴۹۷۵۳۵	۴۳۴۱/۱۷	۹۴۱۸۹۱۶۴۴	۲۳۵۰/۲۵	۹۲۷۹۳۸۴	۳۴/۱۳	۹۷۴۳۲۶۵۰۷	۱۷۶۰/۸۳
	درصد سهم از کل	۱۰۰	۱۰۰	۴۸/۹۸	۵۴/۱۴	۰/۴۸	۰/۷۹	۵۰/۶۶	۴۰/۵۶

مأخذ: سایت سازمان خصوصی سازی (www.ipa.ir)

جدول ۴. عملکرد واگذاری‌ها در سال ۱۳۸۶ به تفکیک شرکت مادر تخصصی و نوع سهام (ارقام به میلیارد ریال و درصد)

ردیف	نام شرکت مادر تخصصی	تعداد سهام	مبلغ ناخالص	سهام تدریجی		سهام ترجیحی		سهام بلوکی		
				تعداد سهام	مبلغ	تعداد سهام	مبلغ	تعداد سهام	مبلغ	سود فروش اقساطی
۱	ساتکاب	۲۰۷۰۶۸۳۲۹	۵۰۱/۴۹۲	۰	۰	۵۰۴۹۸۱۷	۱۱/۹۶۷	۲۰۲۰۱۸۵۱۲	۴۵۸/۱۱۸	۳۱/۴۰۷
۲	سازمان توسعه و نوسازی معادن	۶۲۵۶۵۸۷۰۸۶	۲۸۹۲۳/۷۲۷	۶۳۴۶۱۲۹۴۴	۲۲۵۵/۹۹۶	۹۶۳۰۲۵۱۹۴	۲۱۳۳/۴۵۸	۴۵۲۲۹۴۸۹۴۸	۲۳۹۲۵/۳۲۹	۲۸۴/۱۷۶
۳	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران	۵۵۹۵۵۶۴۱۷	۸۲۴/۴۱۶	۴۱۸۹۲۲۱۰	۵۶/۵۰۶	۲۵۹۶۹۸۴۱/۵	۲۸/۲۲۵	۴۹۱۶۹۴۳۶۵/۵	۶۵۰/۷۸۱	۸۸/۹۰۴
۴	سازمان خصوصی‌سازی	۲۵۷۵۳۲۴۸	۴۶/۹۸۵	۶۰۴۳۷۵	۱/۱۹۷	۱۶۲۶۱۹	۰/۵۸۵	۲۴۹۸۶۲۵۴	۴۳۱۵۶/۰۰۳	۲/۰۴۷
۵	سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای	۱۰۱۳۳۰۷	۹۸/۸۳۲	۰	۰	۱۸۰۹۹	۱/۷۱۱	۹۹۵۲۰۸	۹۲/۹۷۸	۴/۱۴۳
۶	شرکت خدمات کشاورزی	۵۰۵۱۲۰	۳۴/۳۶۸	۰	۰	۲۵۲۵۶	۱/۰۰۴	۴۷۹۸۶۴	۳۳/۳۶۴	۰
۷	توانیر	۶۹۷۵۰۰۰۰	۸۴/۲۹	۳۹۷۵۰۰۰۰	۵۴/۲	۰	۰	۳۰۰۰۰۰۰	۳۰/۰۹	۰
۸	ملی صنایع پتروشیمی	۲۹۸۹۴۸۳۹۰۱	۸۲۷۱/۶۱۳	۳۱۲۰۲۳۷۳۵	۲۱۱۹/۶۰۱	۶۳۸۲۸	۰/۰۶	۲۶۷۷۳۹۶۳۳۸	۶۰۷۱/۹۵۲	۰
جمع کل										
	درصد سهم از کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۱/۷۸	۹/۸۴	۷۸/۶۴	۸۰/۷۱	۱/۰۶

مأخذ: سایت سازمان خصوصی‌سازی (www.ipa.ir)

جدول ۵. عملکرد مقایسه‌ای واگذاری‌ها در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶

ردیف	عنوان	بخش اقتصادی برخوردار	سال ۱۳۸۵	سال ۱۳۸۶	درصد رشد
۱	ارزش سهام واگذار شده	بخش خصوصی	۳۴۲۹	۳۸۴۶۱/۱۸	۱۰۲۲
		بخش عمومی غیر دولتی (رد دیون)	۰	۲۷۱۲۷	--
		بخش تعاونی (سهام عدالت)	۲۳۵۷۸	۲۳۲۵۰۰	۸۸۶
		جمع کل	۲۷۰۰۷	۲۹۸۵۸۸/۱۸	۱۰۰۶
۲	تعداد شرکت‌های واگذار شده یا اختصاص یافته (کامل یا بخشی از سهام)	بخش خصوصی	۵۲	۹۲	۷۷
		بخش عمومی غیر دولتی (رد دیون)	۰	۳۶	--
		بخش تعاونی (سهام عدالت)	۱۴	۳۹	۱۷۹
		جمع کل	۶۶	۱۶۷	۱۵۳
۳	تعداد مشمولان برخوردار شده از سهام عدالت (نفر)	بخش تعاونی	۴۵۰۰۰۰۰	۲۱۰۰۰۰۰۰	۳۶۷
۴	سهام ترجیحی واگذار شده به کارکنان شرکت‌ها	تعداد کارکنان برخوردار شده از سهام (نفر)	۵۸۷۷	۲۵۰۵۴	۳۲۶
		ارزش سهام واگذار شده (متوسط - میلیون ریال)	۲۴/۱	۹۰۲/۰۶	۲۵۴۵
		تعداد سهام واگذار شده (میلیون سهم)	۶/۹۴	۹۹۰/۹۹	۱۴۱۷۹

مأخذ: سازمان خصوصی‌سازی، بولتن خصوصی‌سازی، شماره ۱۰ و ۱۱، ص ۲۲.

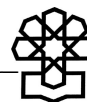
۳. واگذاری شرکت‌های صدر اصل ۴۴ قانون اساسی

براساس بند «ج» سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، دولت باید نسبت به واگذاری ۸۰ درصد از سهام بنگاه‌های دولتی مشمول صدر اصل ۴۴ و چهارم به بخش‌های خصوصی، شرکت‌های تعاونی سهامی عام و بنگاه‌های عمومی غیردولتی اقدام نماید. البته استثنائاتی برای واگذاری در متن سیاست‌ها مطرح شده است که در اینجا با توجه به عدم ارتباط به آنها اشاره نمی‌شود. دولت در راستای اجرای این ابلاغیه، فرایند واگذاری ۵ شرکت مشمول صدر اصل ۴۴ و چهارم را در دو سال ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ شروع کرده است. این شرکت‌ها عمدتاً، جزء شرکت‌های بسیار بزرگ در کشور محسوب می‌شوند و با توجه به اینکه باید فرایند واگذاری آنها از طریق بورس صورت گیرد، لازم است تا شرایط لازم را برای این امر داشته باشند.

به این ترتیب در بررسی عملکرد دولت در این زمینه می‌توان گفت شروع واگذاری شرکت‌های صدر اصل ۴۴ قانون اساسی از سال ۱۳۸۵ بوده است و در سال ۱۳۸۶ فرایند واگذاری این شرکت‌ها سرعت گرفته است. تاکنون بخشی از سهام شرکت‌های صنایع ملی مس، فولاد مبارکه، ایرالکو، فولاد خوزستان و مدیریت پروژه‌های نیروگاهی ایران (مپنا) به بخش‌های غیر دولتی (اعم از خصوصی، شرکت‌های تعاونی سهامی عام و بنگاه‌های عمومی غیردولتی) واگذار شده است.

۳-۱. صنایع ملی مس ایران

در پانزدهم بهمن ماه سال ۱۳۸۵ معادل ۵ درصد سهام شرکت صنایع ملی مس ایران به‌عنوان اولین شرکت مشمول صدر اصل ۴۴ و چهارم قانون اساسی، در تالار فرعی بورس عرضه شد. با توجه به اینکه این شرکت، اولین شرکت بزرگ دولتی بود که در تالار بورس برای کشف قیمت عرضه می‌شد و قبل از این تجربه‌ای در این رابطه وجود نداشت، خریداران با نگرانی بسیاری مواجه شده و در تصمیم خود برای خرید تردید داشتند. در هر حال سهام این شرکت در بورس به فروش رسید. بررسی قیمت سهام شرکت صنایع ملی مس که در بهمن ماه ۱۳۸۵ معادل ۴۰۲۱ ریال برای هر سهم بوده است و در اردیبهشت ماه ۱۳۸۷ به‌طور میانگین به ۷۶۲۹ ریال برای هر سهم افزایش یافته است، نشان می‌دهد که در طول کمی بیش از یک سال، از رشد بسیار بالایی برخوردار بوده است. شایان ذکر است بخشی از سهام شرکت صنایع ملی مس در سال ۱۳۸۶ در قالب یک بلوک ۲۰ درصدی به کنسرسیومی از شرکت‌های شبه دولتی از جمله شرکت سرمایه‌گذاری معادن و فلزات واگذار شد. بخشی از سهام این شرکت (حدود ۵ درصد) نیز به شرکت سرمایه‌گذاری مهر اقتصاد ایرانیان (وابسته به صندوق قرض‌الحسنه بسیجیان) از طریق بورس فروخته شده است. همچنین ۴۰

درصد از سهام این شرکت در قالب طرح سهام عدالت واگذار شده است.^۱

۲-۳. فولاد مبارکه

این شرکت به‌عنوان دومین شرکت مشمول صدر اصل چهل و چهار قانون اساسی در اواخر اسفند ماه ۱۳۸۵ وارد بورس شد و ۵ درصد از سهام آن برای کشف قیمت در بورس عرضه و به فروش رسید. قیمت سهام این شرکت در ابتدای عرضه معادل ۱۹۲۰ ریال برای هر سهم بود و با توجه به اینکه قیمت فولاد در بازارهای جهانی مرتباً افزایش یافته است و نیز به دلایل دیگر که ذکر آنها در اینجا ضرورتی ندارد، قیمت هر سهم این شرکت در اردیبهشت ماه ۱۳۸۷ به ۳۳۲۹ ریال افزایش یافته است و آن را به یکی از سودآورترین شرکت‌های بورس تبدیل کرده است. فولاد مبارکه که به عنوان بزرگ‌ترین شرکت بورس از آن یاد می‌شود در حال حاضر ارزشی معادل ۵۲ هزار میلیارد ریال دارد (حدود ۵/۵ میلیارد دلار) و بیش از ۱۰ درصد کل ارزش بورس ایران را به خود اختصاص داده است.

در راستای اهداف واگذاری‌ها، اولین بلوک ۲۰ درصدی این شرکت به‌صورت یکجا و نقد در نیمه دوم سال ۱۳۸۶ عرضه شد که با توجه به ارزش بالای این بلوک، تقاضایی برای خرید نداشت و البته انتظار هم می‌رفت. این مسئله نشان داد که تمایل به خرید به دلایل متعدد که از جمله آنها می‌توان به عرضه بخش عمده‌ای از سهام این شرکت‌ها در قالب سهام عدالت و... وجود ندارد یا اینکه بخش خصوصی توانمند برای خرید سهام شرکت‌های بزرگ به‌صورت بلوکی و نقد در کشور وجود ندارد. سپس سازمان خصوصی‌سازی اقدام به تجزیه این بلوک به چهار بلوک ۵ درصدی با شرایط فروش نقد و یکجا در آذر ماه ۱۳۸۶ اقدام کرد که باز هم تقاضای خریدی نداشت. به این ترتیب و با تمهیدات سازمان خصوصی‌سازی مبنی بر تسهیل در شرایط معامله به‌صورت ۲۰ درصد نقد و ۸۰ درصد اقساط، بلوک ۵ درصدی اول این شرکت از سوی شرکت سرمایه‌گذاری تأمین اجتماعی خریداری شد. سه بلوک بعدی این شرکت نیز توسط صندوق بازنشستگی کارکنان فولاد، سرمایه‌گذاری مهر اقتصاد ایرانیان و سرمایه‌گذاری تدبیر و نیز سرمایه‌گذاری تأمین اجتماعی خریداری شده است.^۲ علاوه بر این تاکنون، معادل ۳۰/۱۹ درصد از سهام این شرکت نیز در قالب طرح سهام عدالت واگذار شده است. شایان ذکر است واگذاری مبلغ ۳۲۴۷۶۸ میلیون ریال از سهام این شرکت در قالب رد دیون به مؤسسات عمومی غیردولتی بوده است.

۱. مختاری دولت آبادی، اسماعیل، درآمدی بر واگذاری ابر شرکت‌های صدر اصل ۴۴ قانون اساسی در بورس، بولتن خصوصی‌سازی، شماره ۱۰ و ۱۱، صص ۵۱-۴۶.

۲. مبلغ معامله ۵ درصد سهام شرکت فولاد مبارکه بدون در نظر گرفتن سود فروش اقساطی معادل ۳۰۸۰ میلیارد ریال بوده است.

۳-۳. آلومینیوم ایران (ایرالکو)

این شرکت از مجموعه شرکت‌های زیر مجموعه شرکت مادر تخصصی سازمان توسعه و نوسازی معادن بوده و در ۲۳ خرداد ماه ۱۳۸۶ معادل ۵ درصد از سهام آن در راستای اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در بورس اوراق بهادار عرضه شد.

سپس واگذاری بلوکی این شرکت به صورت ۴ بلوک ده درصدی به صورت نقد و یکجا و به قیمت هر سهم ۱۶۵۰۰ ریال در بورس عرضه شد که به دلایل متعدد که قبلاً در مورد شرکت فولاد مبارکه ذکر شد، تقاضای خریدی نداشت. بر این اساس سازمان خصوصی‌سازی شرایط عرضه سهام را تغییر داد و براساس شرایط جدید مقرر شد تا به جای عرضه چهار بلوک ۱۰ درصدی، یک بلوک ۴۰ درصدی منتها با شرایط نقد و اقساط عرضه شود (در شرایط جدید مقرر شد ۲۰ درصد بهای هر سهم نقد و مابقی اقساط پرداخت شود و قیمت اعلام شده از سوی سازمان خصوصی‌سازی نیز ۱۴۳۶۰ ریال برای هر سهم بود). با شرایط جدید این بلوک ۴۰ درصدی توسط شرکت‌های سرمایه‌گذاری مهر اقتصاد ایرانیان و سرمایه‌گذاری توسعه صنعتی ایران (هر کدام ۲۰ درصد) خریداری شد.^۱ علاوه بر این، ۴۰ درصد از سهام این شرکت در قالب سهام عدالت واگذار شده است.

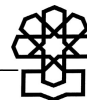
۳-۴. فولاد خوزستان

اولین بخش از سهام شرکت فولاد خوزستان در مرداد ماه ۱۳۸۶ با قیمت پایه ۳۳۵۰ ریال برای هر سهم در بورس اوراق بهادار عرضه شد. قیمت هر سهم این شرکت در بورس اوراق بهادار در اردیبهشت ماه ۱۳۸۷ بالغ بر ۶۰۸۱ ریال بوده است که نشان می‌دهد در طول چند ماه گذشته افزایش چشمگیری یافته است. در حال حاضر ۳۵/۵ درصد سهام این شرکت در سازمان خصوصی‌سازی در حال کارشناسی برای عرضه است. شایان ذکر است ۳۵ درصد از سهام این شرکت نیز در قالب طرح سهام عدالت واگذار شده است.

۳-۵. مدیریت پروژه‌های نیروگاهی ایران (مپنا)

سهام این شرکت برای اولین بار در سال ۱۳۸۴ و با قیمت پایه هر سهم ۲۵۰۰ ریال در بورس عرضه شد که خریداری نداشت (تقاضای خرید برای هر سهم تا سقف قیمت ۱۵۰۰ ریال وجود داشت). سپس و در شهریور ماه ۱۳۸۶ بخشی از سهام این شرکت (۴ درصد سهام) به قیمت پایه

۱. هر بلوک ۲۰ درصدی سهام این شرکت بدون در نظر گرفتن سود فروش اقساطی معادل ۴۷۴۱۱۱ میلیون ریال در تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۸ معامله شده است.

هر سهم ۱۳۵۲ ریال عرضه و به فروش رسید. عرضه دو بلوک ۹ و ۷/۸۷ درصدی از سهام این شرکت نیز در دی ماه ۱۳۸۶ و نیز فروردین ماه ۱۳۸۷ بدون مشتری بوده است که نشان می‌دهد قیمت پایه این سهام به صورت مناسبی تعیین نشده است. همچنین ۱۸ درصد از مجموع سهام این شرکت در قالب سهام عدالت واگذار شده است.^۱

در مجموع روند واگذاری این شرکت‌ها که از طریق بورس اوراق بهادار صورت گرفته است چند نکته مهم و واضح را تذکر می‌دهد. اول اینکه سازمان خصوصی‌سازی در قیمت گذاری سهام برخی از شرکت‌ها نتوانسته است موفق عمل کند و این مسئله سبب شده تا خریداران در برخی موارد رغبتی به خرید نداشته باشند. مسئله دوم این است که علی‌رغم رکود بورس و شاخص قیمت سهام بسیاری از شرکت‌ها، قیمت سهام شرکت‌های مشمول صدر اصل ۴۴ در برخی موارد رشد قابل ملاحظه‌ای داشته است همچنین در برخی موارد ملاحظه می‌گردد شرکت‌هایی اقدام به خرید سهام کرده‌اند که شبه دولتی هستند و عملاً نمی‌توان گفت خصوصی‌سازی اتفاق افتاده است. علاوه بر این نحوه عرضه بلوک‌ها و عدم توجه خریداران به آنها، نشان می‌دهد نقدینگی کافی در بخش‌های غیر دولتی برای خرید بلوک‌های بزرگ سهام وجود ندارد و اینکه با توجه به احتمال‌های مختلف از جمله اعمال تحریم‌ها و... انگیزه کافی برای خرید حجم وسیع سهام به صورت بلوک وجود ندارد. این مسئله همچنین نیاز به سرمایه‌گذاران خارجی را بیش از پیش آشکار می‌سازد که باید در این رابطه اقدامات مناسبی انجام گیرد.

۴. نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی

در یک تعریف ساده، خصوصی‌سازی ابزاری برای بهبود عملکرد فعالیت‌های اقتصادی به واسطه افزایش نقش نیروهای بازار است به نحوی که حداقل ۵۰ درصد از سهام دولتی به بخش خصوصی واگذار گردد. اهداف خصوصی‌سازی را می‌توان گسترش رقابت و در نتیجه افزایش کارایی، کاهش کسری بودجه، گسترش مالکیت سهام، تعدیل قوانین و مقررات زدایی و... دانست.

خصوصی‌سازی در کشور ما از زمان برنامه اول توسعه وجود داشته و در سال‌های اخیر با ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی به‌طور بسیار جدی دنبال شده است. عملکرد دولت در راستای اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و چهار قانون اساسی نشان می‌دهد:

دولت تا حدود زیادی به بند «ج» سیاست‌ها و سهام عدالت توجه داشته است و بندهای دیگر به‌ویژه بند «الف» مورد توجه جدی قرار نگرفته است.

مقایسه ارقام واگذاری در سال ۱۳۸۶ نسبت به ۱۳۸۵ بیانگر رشدی معادل ۱۰۰۶ درصد می‌باشد که قابل توجه است.

در سال ۱۳۸۶ سهام متعلق به دولت در ۱۶۷ شرکت در قالب سهام تدریجی، ترجیحی و بلوکی (به ترتیب معادل ۱۱/۸ درصد، ۵/۹ درصد و ۸۲/۳ درصد) واگذار شده است که حدود ۸۰ درصد از طریق بورس و کمتر از ۲۰ درصد از طریق مزایده به فروش رسیده است. از کل مبلغ واگذاری‌ها معادل ۲۷۶۲۷ میلیارد ریال از سهام متعلق به دولت در ۳۶ شرکت دولتی، بابت رد دیون دولت اختصاص یافته است. مبلغ ۲۳۲۵۰۰ میلیارد ریال از سهام متعلق به دولت در قالب سهام عدالت به بخش تعاونی واگذار شده است که با احتساب مشمولین مرحله اول سال ۱۳۸۵، بهره‌برداران سهام عدالت به ۲۵۵۰۰۰۰۰ نفر رسیده است.

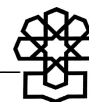
واگذاری بخشی از سهام ۵ شرکت مشمول صدر اصل ۴۴ قانون اساسی (شرکت‌های صنایع ملی مس، فولاد مبارکه، ایرالکو، فولاد خوزستان و مپنا) توسط دولت در قالب فروش از طریق بورس و نیز بلوک سهام و سهام عدالت انجام گرفته است.

روند واگذاری شرکت‌های مشمول صدر اصل ۴۴، نشان می‌دهد سازمان خصوصی‌سازی در قیمت‌گذاری سهام برخی از شرکت‌ها نتوانسته است موفق عمل کند. همچنین در برخی موارد شرکت‌هایی اقدام به خرید سهام کرده‌اند که شبه دولتی هستند. علاوه بر این نحوه عرضه بلوک‌ها و عدم توجه خریداران به آنها، نشان می‌دهد نقدینگی کافی در بخش‌های غیر دولتی برای خرید بلوک‌های بزرگ سهام وجود ندارد و انجام این امر نیاز به حضور سرمایه‌گذاران خارجی دارد. بر این اساس پیشنهاد می‌گردد:

۱. سازمان خصوصی‌سازی در زمینه قیمت‌گذاری و نحوه عرضه مناسب‌تر سهام کارهای کارشناسی دقیق انجام داده و قبل از هر گونه عرضه سهام، وضعیت بازار را مورد ارزیابی قرار دهد.

۲. تمهیدات لازم برای حضور خارجی‌ان در بورس و سرمایه‌گذاری در داخل کشور به‌نحو مناسبی اندیشیده شود.

۳. دولت توجه خود را به بند «الف» سیاست‌های ابلاغی بیشتر معطوف نماید و صرفاً بند «ج» را مدنظر قرار ندهد. در این رابطه لازم است نهادهای نظارتی هم چون مجلس شورای اسلامی و مجمع تشخیص مصلحت نظام به‌طور مرتب، از دولت گزارش بخواهند.

منابع و مأخذ

۱. جلال آبادی، اسداله و صمد عزیزنژاد، سمیه شاه حسینی. ارزیابی طرح سهام عدالت از منظر خصوصی سازی، فصلنامه مجلس و پژوهش، سال سیزدهم، شماره ۵۴، زمستان ۱۳۸۵، صص ۱۳۲-۱۰۹.
۲. سازمان خصوصی سازی، بولتن خصوصی سازی، شماره ۱۰ و ۱۱.
۳. سازمان خصوصی سازی، اطلاعات قراردادهای فروش اقساطی و نقدی به ترتیب تاریخ واگذاری، نامه شماره ۱۳۱۷ مورخ ۱۳۸۷/۳/۶.
۴. سروش، سام و اسماعیل مختاری دولت آبادی. درآمدی بر واگذاری ابر شرکت های صدر اصل ۴۴ قانون اساسی در بورس، بولتن خصوصی سازی، شماره ۱۰ و ۱۱.
۵. متوسلی، محمود. خصوصی سازی یا ترکیب مطلوب دولت و بازار، مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، ۱۳۷۳.
6. Peter, Newman, "the new Pal grave Dictionary of Economics and the Law, 1998, Vol.3.
7. Michael Beasley, Stephan little child "Privatization: Prineipler, Problems and Priorities", world Bank Preview, 1983.

شماره مسلسل: ۹۰۴۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی عملکرد واگذاری بنگاه‌های دولتی
Report Title: An Inquiry about State Corporations Assignment

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بخش عمومی)
تهیه و تدوین: مریم نظری علی‌آباد، سعید توتونچی ملکی
ناظر علمی: اسداله جلال‌آبادی
متقاضی: لطف‌ا... فروزنده (قائم مقام مرکز پژوهش‌ها)
ویراستار: —

واژه‌های کلیدی و معادل انگلیسی آنها:

۱. خصوصی‌سازی (Privatization)
۲. واگذاری (Assignment)
۳. اصل ۴۴ قانون اساسی (Article 44 of Constitution)
۴. سیاست‌های کلی (General Policies)

تاریخ انتشار: ۱۳۸۷/۴/۱۷